

УДК 639.1.055.3:639.11

МИСЛИВСЬКА ТЕРІОФАУНА РЕГІОНАЛЬНОГО ЛАНДШАФТНОГО ПАРКУ «МІЖРІЧИНСЬКИЙ»

Самчук М. Г., Сагайдак А. В., Смаголь В. М.

ВСТУП

Регіональний ландшафтний парк (РЛП) «Міжрічинський», як об'єкт державного заповідного фонду, створений у 2002 р. на території угідь колишнього «Міжрічинського» мисливського господарства Товариства військових мисливців та рибалок. Територія парку розташована між руслами р. Десна та Дніпро (Київське водосховище), у межах Козелецького адміністративного району Чернігівської області і має загальну площу 87,67 тис. га. За фізико-географічним районуванням, територія парку належить до області Чернігівського Полісся, Дніпровсько-Деснянського району і відноситься до північно-західної частини Придніпровської низовини. Районування регіону визначається кліматичними умовами, що характеризуються помірною зволоженістю та відсутністю різких температурних амплітуд. Середньорічна температура повітря становить +6°C, а сума опадів, які рівномірно розподіляються протягом року, досягає 560 мм. Відносно теплий та вологий клімат обумовлює перемижування лучних (26,9 %), водно-болотних (20 %) та лісових (48,4 %) комплексів. Проте, фоновим для господарства є поширення саме лісових ландшафтів, основну частину яких складають соснові (*Pinus sylvestris* Linnaeus, 1753) ліси (35,03 тис. га). Значні площі також займають змішані (4,48 тис. га) та листяні (9,57 тис. га) асоціації, які складаються із дуба (*Quercus robur* Linnaeus, 1753), клена (*Acer platanoides* Linnaeus, 1753), липи (*Tilia cordata* Mill, 1768), берези (*Betula pendula* Linnaeus, 1753), вільхи (*Alnus glutinosa* Gaerthner, 1763), осики (*Populus tremula* Linnaeus, 1753) тощо. Підліскові породи представлені, здебільшого, горобиною (*Sorbus aucuparia* Linnaeus, 1753), ліщиною (*Corylus avellana* Linnaeus, 1753), бузиною (*Sambucus racemosa* Linnaeus, 1753), черемхою (*Padus racemosa* Schneid, 1760) та бруслиною (*Euonymus verrucosa* Linnaeus, 1753). Кліматично-кормові умови парку складають сприятливий фон для існування тварин, як рідкісних так і мисливських видів.

СТАН ФАУНИ

До останнього часу, найбільш вагому частку здобичі мисливців становили крупні копитні тварини – кабан (*Sus scrofa* Linnaeus, 1758), козуля (*Capreolus capreolus* Linnaeus, 1758), лось (*Alces alces* Linnaeus, 1758), в меншій мірі – благородний олень (*Cervus elaphus* Linnaeus, 1758), проте, в зв'язку зі створенням РЛП, полювання на його території було тимчасово заборонене, що, разом з

посиленням охоронних заходів, відразу ж відбилося на поліпшенні стану їхніх популяцій.

Поголів'я благородного оленя у господарстві ніколи не досягало значної чисельності яка, за даними зимових (2003 р.) підрахунків, становить близько 20 особин. Цей вид є природним, для Полісся, проте, в умовах неупорядкованого полювання та низьких темпів відтворення, вже в середині минулого століття, по всій території України він став рідкісним і, здебільшого, втратив своє промислове значення. Поширення оленя на території господарства протягом ряду років характеризується лише кількома локальними осередками, що також вказує на його екологічну вразливість та територіальний консерватизм.

Значні площі суцільних лісових масивів, багатий підлісок, наявність вирубок та молодих насаджень сосни зумовлюють нерівномірне поширення іншого аборигена Полісся – лося, зимова чисельність якого на території парку становила 115 особин. Спостереження показали, що завдяки сезонним міграціям, поголів'я лося, протягом року, певною мірою, може змінюватися.

Високий гідрологічний режим території парку обумовлює її загальне значення, а місцями – надмірне зволоження, що спричинює наявність численних вологих біотопів, серед яких, в першу чергу, вирізняється “Бондарівське” болото, яке, займаючи значну площу, розташовується в центрі масиву і характеризується надзвичайно багатим видовим різноманіттям теріофауни. Наші дослідження свідчать про наявність тут кількох сімей видри (*Lutra lutra* Linnaeus, 1758) та невеликої популяції європейської норки (*Mustela lutreola* Linnaeus, 1761), що, в умовах спільного існування, відображає успішну конкурентоспроможність цих видів між собою та, по відношенню до більш агресивного інтродукованого виду – норки американської (*Mustela vison* Schreber, 1777).

Високої чисельності та значного поширення в угіддях РЛП досягли ще два акліматизанти – типові мешканці вологих біотопів – ондатра (*Ondatra zibethica* Linnaeus, 1766) та єнотовидний собака (*Nyctereutes procyonoides* Gray, 1834). Останній вид, зокрема, досягнув таких значних темпів приросту, що його життєдіяльність почала завдавати господарству відчутних збитків. Особливо значної шкоди єнотовидний собака завдає водоплавним птахам, які, здебільшого, потерпають від нього в період насиджування та виведення потомства. Протягом останніх років, відмічається також ріст популяції бобра (*Castor fiber* Linnaeus, 1758), що обумовлюється зниженням попиту на світовому ринку на боброве хутро. Треба також згадати, що відповідні ділянки є ідеальними осередками для існування дикого кабана, який протягом тривалого періоду був основним об'єктом полювання, проте, завдяки високим темпам відтворення, чисельність його завжди характеризувалася стабільністю і взимку 2003 р. вона становила 260 особин.

На тлі окремих біотопічних характеристик території РЛП “Міжрічинський”, треба вказати основні його ландшафтно-географічні риси: наявність екологічної мозаїки, тобто, розчленованого ландшафту з послідовними перемежуваннями лісових, лучних, водно-болотних та сільськогосподарських угідь. Тому, природно буде зробити висновок, що найбільше поширення на території парку мають види, які характеризуються широкою екологічною пластичністю. До таких, в першу

**МИСЛИВСЬКА ТЕРІОФАУНА
РЕГІОНАЛЬНОГО ЛАНДШАФТНОГО ПАРКУ "МІЖРІЧИНСЬКИЙ"**

чергу, треба віднести козулю, сліди життєдіяльності якої ми відмічаємо в різних за віком, флористичним складом, щільністю деревостою лісових масивах; на осокових та мохових болотах; колгоспних полях і, навіть, в осередках "агресивного" антропогенного впливу – військових полігонах. Зимовий підрахунок чисельності поголів'я показав наявність в угіддях парку 475 особин цього виду тварин.

Значне розповсюдження в угіддях РЛП має також заєць-русак (*Lepus evropeus* Pallas, 1778), який, щоправда, віддає перевагу підвищеним (сухим), безлісним територіям. Найширший спектр екологічної пристосованості ми відмічаємо також у представників ряду хижих (*Carnivora*) – лисиці (*Vulpes vulpes* Linnaeus, 1758) та вовка (*Canis lupus* Linnaeus, 1758). Про чисельність останнього можна судити за даними спеціалізованих обліків, що проводилися під час полювань взимку та навесні 2003 р., коли працівниками парку було відстріляно 12 хижаків.

Крім вищезгаданих видів, які характеризуються екологічною пластичністю, в угіддях зустрічається ряд вузькопристосованих, зокрема, бореальних хижаків – борсук (*Meles meles* Linnaeus, 1758), лісова куниця (*Martes martes* Linnaeus, 1758), лісовий тхір (*Mustela putorius* Linnaeus, 1758). За попередніми даними, на території парку мешкало дві сім'ї рисі (*Felis lynx* Linnaeus, 1758), проте, навесні 2003 р. був відмічений приплід поточного року народження. Враховуючи невисоку чисельність, життєдіяльність даного виду практично не має впливу на фауністичний комплекс місцевого біоценозу.

ВИСНОВОК

Попри екстенсивне використання людиною, на території Регіонального ландшафтного парку "Міжрічинський" зберігся типовий, для Полісся теріофауністичний комплекс, який включає в себе ряд рідкісних видів, занесених до Червоної книги України та Європейського Червоного списку. Одним з перспективних напрямків роботи парку є створення зубрового (*Bison bonasus* Linnaeus, 1758) розплідника, який буде резерватом відновлення виду у регіоні.

Поступила в редакцію 30.04.2004 г.